

МИЛКА В. НИКОЛИЋ*
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет

НАУЧНИ ДОПРИНОС МИЛИЈЕ НИКОЛИЋА ИСТРАЖИВАЊИМА ИДИОЛЕКАТА СРПСКИХ ПИСАЦА (УМЕТНИЧКА ПРОЗА ЛАЗЕ ЛАЗАРЕВИЋА)**

Научна монографија *Форме приповедања у уметничкој прози Лазе Лазаревића* (1973), чији је аутор Милија Николић, заслужује пажњу савремене србистике. Ово дело представља својеврсну антиципацију интегралности стилистичких истраживања посвећених идиолекатима српских писаца. Шездесетих и седамдесетих година 20. века објављено је више научних монографија о језику и стилу јужнословенских књижевника. Посматрано у контексту поменутих монографија, Николићево истраживање приповедних форми у прози Лазе Лазаревића било је испред свога времена: (1) обједињује лингвистичку и књижевну стилистику; (2) укључује вербатологију и репрезентологију; (3) отвара могућност унапређивања стилистике инсистирајући на интердисциплинарности у проучавању књижевног текста; (4) разматра стилематични и стилогени аспект језичких јединица, показујући да стилогену вредност могу имати не само стилематичне него и нестилематичне јединице; (5) превазилази оквире тадашњих књижевнонаучних и лингвистичких анализа језика и стила у уметничким текстовима, отварајући пут данашњој интегралној стилистици.

Кључне речи: Милија Николић, језик и стил, идиолекат, интегрална стилистика, форме приповедања, уметничка проза, Лаза Лазаревић.

1. Увод

Милија Николић познат је као научник и универзитетски професор коме је методика наставе српског језика и књижевности била у центру стваралачких преокупација. У србистици ће остати запамћен по методичком уџбенику који се може сматрати класичним – непревазиђеним и незамењивим – стручним ослоном за просветни рад у језичком и књижевном образовању (в. Николић 1992). Посебно је допринео уна-

*milkanik75@gmail.com

** Истраживање је финансирало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО, научни пројекат *Динамика структура савременог српског језика* (број 178014).

пређивању школских уџбеника српског језика, као и осветљавању теоријских и практичних питања везаних за дидактичко концептирање и језичко-стилско обликовање уџбеничке литературе (Николић, Пижурица 1982).¹ Методичка постигнућа Милије Николића, како је време показало, представљају научну и стручну константу која не зависи од друштвених промена ни технолошких иновација.

Једно од научних дела Милије Николића које заслужује пажњу савремене србистике, а објављено је пре пет деценија, јесте књига, прецизније речено, научна монографија *Форме приповедања у уметничкој прози Лазе Лазаревића* (1973), настала на основу истраживања спроведеног током израде докторске дисертације, одбрањене на Филолошком факултету у Београду. Поменуто научно остварење може се посматрати са аспекта његовог књижевнонаучног, интегралностилистичког и методичког значаја за српску филологију, а ми ћемо се овом приликом бавити његовим интегралностилистичким научним потенцијалом.²

Наше прелиминарно испитивање показало је да књигу *Форме приповедања у уметничкој прози Лазе Лазаревића* треба посматрати у двоструком научном контексту:

- (а) у контексту времена када је настала – у овом случају поменуто Николићево остварење заузима посебно место међу другим монографијама које су објављене средином прошлог века, а у којима је обрађиван језик и стил јужнословенских писаца;
- (б) у савременом (данашњем) контексту – у овом случају монографија о приповедним формама у уметничкој прози Лазе Лазаревића заузима посебно место међу каснијим истраживањима књижевног стваралаштва овог српског реалисте.

У питању су две истраживачке теме, од којих ћемо у овом раду покушати да осветлимо прву, дакле, Николићеву књигу о Лазаревићевом идиолекту посматраћемо у контексту јужнословенске филологије

¹ Широј јавности није доступна стручна биографија Милије Николића, као ни комплетна библиографија његових дела која би обухватила и академске радове и школске уџбенике. Задатак данашњих и будућих генерација српских филолога јесте да истраже целокупно научно и стручно стваралаштво Милије Николића, као и да формирају његову потпуну биографију и библиографију. Почетак таквог подухвата представља научна конференција *У част професору Милији Николићу – корифеју методике наставе српског језика и књижевности* (одржана 30. маја 2023. године на Филолошком факултету у Београду).

² Методички концепт наставе књижевности који заступа Милија Николић у свом универзитетском уџбенику има висок корелативни потенцијал, чиме је омогућено да се приликом наставног изучавања књижевног текста комбинују књижевнонаучни и лингвистички приступи, нпр. семиотички и лингвостилистички приступ при обради романа *Сеобе* Милоша Црњаског (уп. Николић 2022).

друге трећине 20. века. Циљ нашег рада јесте да се из интегралности-листичке перспективе испитају научне вредности монографије *Форме приповедања у уметничкој прози Лазе Лазаревића* (1973). На основу прелиминарног увида, очекујемо да ће поменуто научно остварење, које је настало пре пола века, показати вредности које га сврставају међу претече интегралне стилистике.

2. Монографија Милије Николића у свом и данашњем контексту

Научна монографија *Форме приповедања у уметничкој прози Лазе Лазаревића* (Београд, 1973) настала је у време интензивних истраживања језика и стила јужнословенских (заправо, тада југословенских) писаца. Наиме, шездесетих и седамдесетих година 20. века објављено је више монографија посвећених језику и стилу јужнословенских књижевника: (1) Војислав И. Илић – *Песнички језик Бранка Радичевића* (Нови Сад, 1964); (2) Живојин Станојчић – *Језик и стил Ива Андрића* (Београд, 1967); (3) Милорад Ђорац – *Језик и стил Михаила Лалића* (Приштина, 1968); (4) Крунослав Прањић – *Језик и стил Мајошине приповједачке прозе* (Загреб, 1971); (5) Владимир Анић – *Језик Анџе Ковачића* (Загреб, 1971); (6) Јован Јерковић – *Језик Јакова Иђаковића* (Нови Сад, 1972); (7) Живојин Станојчић – *Синтакса језика Лазе К. Лазаревића I* (Београд, 1973); (8) Драгутин Стефановић – *Песнички језик и стил Владислава Пејковића Дуса* (Београд, 1974); (9) Бранислав Остојић – *Језик Пејра I Пејровића* (Београд, 1977); (10) Исмет Смаиловић – *Језик Хасана Кикића* (Бањалука, 1979); (11) Живојин Станојчић – *Синтакса језика Лазе К. Лазаревића II* (Београд, 1980).

Аутори наведених научних остварења у својим истраживањима давали су предност или лингвистичком или литерарном аспект, при чему су у већој или мањој мери успостављали кореспонденцију између тих аспеката. Поменути проучаваоци, а међу њима и Милија Николић, представљају својеврсну антиципацију савремене (данашње) интегралне стилистике. Њима ће се придружити истраживачи који ће касније, током осамдесетих и деведесетих година 20. века, објавити нове научно-монографске обраде језика и стила јужнословенских стваралаца.

Исте године када је објављено Николићево дело *Форме приповедања у уметничкој прози Лазе Лазаревића* (1973), појавио се први део синтаксичког испитивања Лазаревићевог језика, а други део се појављује касније. Реч је о публикацијама *Синтакса језика Лазе К. Лазаревића I–II* (1973, 1980) Живојина Станојчића, које су допринеле да се упозна позиција овог српског реалисте у развоју српског стандардног језика.

Напоменимо да су се у новије време појавила још три лингвистичка остварења посвећена стваралаштву поменутог српског књижевника: (1) једно је монографија о лексичким јединицама у Лазаревићевим приповеткама (в. Вуловић 2010); (2) друго је чланак о одликама научног функционалног стила у Лазаревићевим књижевним текстовима (в. Јовановић 2010); (3) овој групи истраживања припада и чланак о мимичко-гестовној потпори дијалога у Лазаревићевој прози (в. Вељковић Станковић 2020), који се може посматрати као интердисциплинарно истраживање, засновано на кореспонденцији лингвистике с науком о књижевности.

Током 21. века појављује се више студија посвећених делима Лазе Лазаревића (нпр. Раичевић 2007; Вукићевић, Милосављевић Милић 2014). Поменућемо и зборнике који доносе више података и опсежније научне налазе о животу и стваралаштву овог књижевника – (1) *Приповедна уметност Лазе К. Лазаревића* (2011), као и (2) *Лаза К. Лазаревић – животи и дело* (2012). Приповетке овог реалисте осветљаване су с различитих аспеката: (1) тематолошко-композициони (в. Костић); (2) фолклористички (в. Самарџија 2009); (3) интертекстуални (Деспић 2000); (4) феноменолошки (в. Шљукић 2016); (5) имаголошки (в. Вурдеља 2019). Пажња је посвећена и следећим питањима везаним за Лазаревићево стваралаштво: (1) реалистички дискурс и модернитет (в. Бошковић 2007; Бошковић 2007); (2) индивидуално и колективно (в. Пековић 2007); (3) духовни простор у његовим приповеткама (в. Радосављевић 2012). Дакле, у распону од пола века, посматрано од појаве књиге Милије Николића до данас, настао је обиман научни корпус који представља полазиште и ослонац за будуће проучаваоце Лазаревићевог идиолекта. Посматрано у контексту данашњих србистичких истраживања, Николићева монографија остварује „идеал” интегралне стилистике, повезујући књижевнонаучне и лингвистичке аспекте уметничког текста.

3. Монографија Милије Николића у контексту интегралне стилистике

Милија Николић у уводном поглављу монографије *Форме приповедања у уметничкој прози Лазе Лазаревића* (1973) објашњава да претходна књижевнонаучна литература није успешно сагледала уметничке вредности у стваралаштву овог писца. Узроке поменутог неуспеха види у неадекватном методолошком концепту у оквиру којег су претходни проучаваоци приступали Лазаревићевим делима:

„Пренаглашавани су идеолошко-политички ставови писца, док је културна, етичка и хуманистичка идејност потцењивана. [...]

Социолошки метод је лишаван својих психолошких, етичких и естетичких компонената, па је често упрошћаван до вулгаризације. [...]

Психолошки приступ уметничком делу није био довољно методолошки развијен, па је душевни живот књижевних ликова праћен доста површно. [...]

Језичко и стилско процењивање уметничког текста имало је претежно импресионистички и формални карактер.

Анализом је захватан углавном само предметни слој књижевног дела (догађаји, сиже, ликови и идеје), док су остали, дубљи и елементарнији слојеви ређе дотицани.

Импресионистички судови ретко су доказивани чињеницама из уметничког текста, па је тако егзактност озбиљно помућена произвољношћу” (Николић 1973: 6).

Ову књигу чине три шире структурне целине – уводна, централна и закључна, а централни део књиге има следеће три целине:

- (а) уводно поглавље обухвата осврт на претходна истраживања Лазаревићеве прозе, као и предмет, методологију, хипотезу и грађу Николићевог истраживања;
- (б) централни део монографије доноси анализу грађе и интерпретацију истраживачких резултата, а структуриран је у више поглавља и потпоглавља, посвећених следећим темама – (1) наратива, (2) дијалог, (3) монолог, (4) дескрипција;
- (в) у закључном поглављу су систематично приказани „стваралачки поступци и исходишта естетичке сугестије”, да употребимо Николићеве речи, дакле, дата је синтеза свих налаза до којих је истраживање довело.

Пратећи претходно наведене структурне (шире и уже) целине, настојаћемо да из интегралностилистичке перспективе издвојимо и размотримо вредности Николићеве монографије о идиолекту Лазе Лазаревића. Треба указати да је књига *Форме приповедања у уметничкој прози Лазе Лазаревића* вредна за србистику и по томе што је њен аутор експлицитно или имплицитно (путем описних израза) употребио веома богат појмовно-терминологички апарат савремене филологије.³

³ Појмовно-терминологички апарат употребљен у овој монографији представља засебну истраживачку тему значајну за упознавање развоја србистичке терминологије, међутим, поменута проблематика излази из оквира нашег рада јер захтева шири простор за разматрање.

Аутор у уводном поглављу прецизира да предмет његовог интересовања представљају *форме приповедања*, користећи овај термин као надређен за различите *облике казивања*, дакле, на само за наратив. Посматрано с вербатолошког аспекта (в. Јовановић Симић, Симић 2015: 158–170), може се рећи да се Николић бавио различитим подтипovima *вербашива* у Лазаревићевим приповеткама. У питању су првенствено видови наратива и дескриптива. Под *формама приповедања*, заправо *облицима казивања*, Николић подразумева следеће појмове: (1) приповедање (приповедно казивање), (2) дијалог, (3) монолог, (4) полилог, (5) дескрипција (описно казивање). Наведене феномене посматра као кључну естетску компоненту уметничког текста:

„[Форме приповедања] представљају јединство стваралачких поступака, њихове сликовите реализације и одговарајућих поетских утисака. У њима је суштина уметничког стваралаштва јер се помоћу њих обликује књижевна грађа, стварају и усклађују стилогени елементи, зачиње и развија уметничка илузија” (Николић 1973: 6).

Предочавајући методологију свог истраживања, Николић наглашава да ће се трудити да успостави „метод *адекватације естетичкој појави*”, при чему ће сви „поузданији приступи уметничком делу бити узети у обзир”:

„Лазаревићева проза захвата многа животна подручја и показује изразиту сложеност, па нас обавезује да јој не прилазимо једнострано и упућује да методологију ускладимо с њеним богатством. Зато ћемо се служити синтетичким и функционалним садејством више књижевно-научних метода. Користићемо психолошки метод, социолошки, структурални, биографски, феноменолошки, импресионистички (уз доказе) и лингвистички, али сваки у мери која погодује захваћеној уметничкој појави” (Николић 1973: 8).

Хипотеза је неизоставна компонента научног истраживања, тако је у овој монографији хипотеза формулисана на следећи начин:

„Очекујемо многе неоткривене или тек само наслућене естетичке механизме који функционишу у дубинским слојевима Лазаревићеве прозе. Надамо се да ће они понајбоље показати праву уметничку вредност књижевног дела, упутити на његове специфичности и новине, осветлити извесне тајне песничког језика, открити оригиналне приповедачке поступке, а узгредно обеснажити погрешне и афирмисати исправне судове о Лазаревићевој уметности” (Николић 1973: 8–9).

Централна поглавља ове књиге, као што је уобичајено у филолошким научним публикацијама, доносе анализу корпуса и интерпретацију

истраживачких налаза, са одговарајућим репрезентативним одломцима из књижевних текстова Лазе Лазаревића, као и других реалиста (у сврху поређења). За наше разматрање интегралностилистичког потенцијала ове књиге значајно је што Николић примењује стилематичко-стилогену анализу, која описује форму и ефекат језичких јединица:

„Илузију усменог приповедања Лазаревић знатно више и успешније развија језичком структуром своје прозе него спољашњим ефектима. Повремено обраћање читаоцима само је један од видних показатеља овог процеса који се реализује у дубљим слојевима прозног текста. Свест и осећања личности која приповеда оставили су трагове у морфолошком и синтаксичком слоју песничког језика, па отуда спонтано зрачи драж непосредног казивања:

Ђеда је био... био... како ћу вам казати? Знате: ситар човек – јошово геше! [...] У тексту су остали трагови који сведоче да је наратор желео да пружи тачан податак, па да је зато тражио погодну реч (Ђеда је био... био...). Да се за време тражења адекватног израза говорна пауза не би сувише одужила, он је испуњава саопштењем о свом језичко-стилском проблему, што делује и као извињење (како ћу вам казати?). Срећан што је пронашао погодан контрастни израз, наратор за њега припрема слушаоце (Знајте), и најзад емоционално боји контраст и појачава га паузом (ситар човек јошово геше!)” (Николић 1973: 47–48).

Николић је у вези са феноменима које је пратио у Лазаревићевој прози, указивао да стилогену вредност могу имати не само стилематичне јединице (формално и/или другачије од општеупоредних јединица) него и нестилематичне (општеупоредне) јединице, што се може илустровати следећим одломком:

Преплитањем и прожимањем казивања у првом и трећем лицу обједињују се у наративи и дескрипцији субјективни и објективни свет, смењују се и допуњују спољашње и унутрашње тачке гледишта и ствара потпуна илузија живота. Интегрисање обе форме и њихово зрачење једне на другу представља специфичан естетички феномен у Лазаревићевом поетском тексту. Прво лице посредством трећег захвата објективну стварност и конкретизује своја запажања појединоцима из емпиријских околности. Треће лице помоћу првог улази у круг уметничких опсервација [...]. Тај живи спрег лица обилато је присутан у синтаксичком склопу уметничког текста. Писац је врло често стварао сложене реченице у којима се појављују и убрзано смењују субјекти, предикати и објекти различитих лица. На пример:

Некад, причала ми је мајини, био је он сасвим други човек; а и ја се сећам, као кроз маглу, како ме је често држао на крилу док сам био сасвим мали; љубавио ми од зове свирајку и водио ме са собом на колима у ливаду. [...]

Зато су Лазаревићеве слике, и онда кад не садрже посебне стилистичке ефекте, пуне унутрашње динамике и драматичности. У њима се обично субјективни потенцијал спаја са објективним садржајем у монолитан естетски учинак” (Николић 1973: 85–86).

Исто тако, на примерима из Лазаревићевог текста, као и из текстова других реалиста, предочено је да стилематична језичка средства могу остати без стилогености у конкретном контексту. На пример, разматрајући изражајне функције *груіої ірамаїшичкої лица*, Николић указује да директно обраћање читаоцу представља „површински” манир „који се више прихвата као пишчев апел него што се доживљава у виду естетичке сугестије” (Николић 1973: 73). Неуспели стилски поступци појављују се у ранијим периодима Лазаревићевог стваралаштва и у недовршеним приповеткама, међутим, писац је усавршавао поступке стилизације приповедачевог говора:

„Лазаревић [се] не обраћа читаоцима као субјектима изван дела, већ их [...] изненадно затиче у њему и тек тада им се обраћа као сарадницима и битним чиниоцима приповедне структуре [...]. Такав је случај [у приповеци *Ветшар*] кад Јанко нагло и смело, без претходног ословљавања, позове читаоце: *Найіраї за мном читавих моїих двадесетї іодина!* [У приповеци *Верштер*] сусреће се сличан пример: Видите, на пример, оног професора Недића! Да нисте дошли у бању, не бисте веровали да има на свету таквих људи” (Николић 1973: 76–77).

Покушаћемо да парадигматски представимо научне резултате изнете у овој монографији. Четири феномена – *нарација*, *дијалої*, *монолої* и *дескрипција* – спадају у најшире појмове у парадигми која обухвата *форме казивања* у Лазаревићевој прози.

Нарација обухвата уже појмове – (1) *іриіоведане у ірвом*, (2) *груіом* и (3) *іірећем лицу*. За сва три типа приповедања дата је детаљна анализа и интерпретација: (1) индивидуалних одлика наративног стила, (2) типова наратора, (3) различитих наративних поступака, посебно поступака којима се постиже наративна динамика, (4) као и поступака за успостављање наративног времена.

Нарацијска компонента парадигме коју апстрахујемо из Николићевог остварења приближава се интегралној стилистици приликом његовог испитивања: (1) типова и начина употребе експресивних језичких средстава у Лазаревићевим приповеткама; (2) стилских функција које глаголски облици имају у приповедању; (3) стилизацијских улога које има колоквијални говор у дочаравању атмосфере „непосредног причања”.

У оквиру приповедања у трећем лицу Николић објашњава и примерима илуструје *доживљен говор*, чиме се његово дело придружује репрезентолошким истраживањима у српској филологији (в. Николић 2020). Поменута истраживања интензивирани су током последњих десетак година у србистици, с тим што се сада примарно посвећује пажња лингвистичким одликама *шишова шуће говора* (в. Ковачевић 2010).

Дијалог је следећи феномен међу Лазаревићевим формама казивања. Николић је посебну пажњу посветио осветљавању разлике између (1) *природног* и (2) *уметничког дијалога*, указујући на уметничке слабости природног дијалога у прози реалиста који су настојали да верно пренесу комуникативне конвенције и говорне навике. Како аутор објашњава, као покретачи говорног испољавања у Лазаревићевим приповеткама јављају се снажне животне побуде и дубоки емоционални импулси, што представља уметнички помак у односу на говор ликова подстакнут друштвеним конвенцијама и комуникативним навикама. Основне одлике дијалога код овог писца јесу експресивност, функционалност и економичност, а посебно је естетски вредно што се дијалог у сваком посебном случају формира у склопу одређеног контекста, што се увек остварује с новим квалитетима. Разматрајући формалне и стилске карактеристике говорног испољавања ликова, Николић се ослања на појмове репрезентологије: (1) *ујавни* или *директни говор*, (2) *неујавни* или *индиректни говор*, (3) *шуће речи*, (4) *аушорски говор*.

Трећи феномен у парадигми Лазаревићевих форми казивања јесте *монолог*, а као ужи појмови јављају се (1) *прави (исказани)* и (2) *унутрашњи (неисказани) монолог*. Николић детаљно објашњава разлоге због којих прави монолог код других писаца српског реализма није био успешно оствариван него је деловао као немотивисана и „вештачка” појава у тексту. Мање успешни примери правог монолога постоје и у Лазаревићевим приповеткама, с тим што је овај писац посвећивао пажњу „заснивању монологске ситуације” у којој би било оправдано „монологско испољавање”. Посебну пажњу Николић посвећује одлицима унутрашњег монолога, предочавајући да је садржина неисказаног монолога по природи таква да она приморава јунаке и на говорење и на уздржавање од говорења, а „та се садржина језички обликује у врло експресивном виду”. Указује се на виђење Виктора Виноградова о значају унутрашњег монолога за богаћење песничког језика, а то је схватање да „монологски говор има улогу капије кроз коју у језик продиру нове речи изазване потребом да се експресивно делује”.

Четврти феномен међу формама казивања јесте *дескрипција*. Као ужи појмови јављају се следеће врсте дескрипције (1) *синхрона*, (2) *плаћолска* или *нарашћивна*, (3) *именичка*, (4) *иоршрејна* и (5) *психолошка* де-

скрипција. Затим, ту су појмови везани за „поетски ангажован простор”, у које спадају описи *енџеријера* и *џејзажа*. Разматра се и *џикџурално сликање* односно *чулна дескрипција*. Аутор доноси детаљну анализу и интерпретацију индивидуалних одлика „дескриптивног стила” и „описних изражајних средстава” у Лазаревићевим приповеткама. Изнет је следећи закључак:

„Наш песнички језик, који пре Лазаревићевих приповедака није био довољно оспособљен за описно казивање, из њих се обогатио низом нових изражајних поступака [...]:

- привидно повлачење персоналног субјекта ван граница описа;
- развијање, гранање и конкретизовање субјекатског и објекатског подручја реченице;
- потискивање глаголских предиката на рачун именских;
- појачана употреба пасива;
- коришћење безличних глаголских облика у атрибутском и начинском одређивању;
- повлачење из уметничких слика оних глагола који упућивањем на постојање, појављивање и запажање ствари ремете илузију њиховог непосредног присуства;
- коришћење везивних (интеграционих) мотива који у виду динамичних појава лако прекорачују предметне границе и доприносе стварању поетског штимунга” (Николић 1973: 233).

Помоћу свих претходно поменутих појмова, који чине парадигму Лазаревићевих форми казивања, Николић показује – да парафразирамо његове речи – како се грађа трансформише у уметничко ткиво приповетке, односно како се успостављају релације између фабуле и сижеа. Завршно поглавље књиге садржи синтезу научних налаза до којих је довело истраживање. У завршном осврту на постигнућа истраживања Лазаревићевих приповедних форми, указаћемо да је Николић и приликом интерпретације истраживачких резултата и приликом уопштавања научних налаза повезивао лингвистичку и литерарну стилистику, отварајући простор данас актуелној интегралној стилистици.

4. Закључак

Посматрано у контексту научних монографија о језику и стилу јужнословенских (својевремено југословенских) писаца, које су објављене шездесетих и седамдесетих година 20. века, истраживање Милије Николића посвећено формама приповедања у прози Лазе Лазаревића било је испред свога времена, и то према више параметара:

- (1) обједињује лингвистичку и књижевну стилистику;
- (2) укључује вербатологију и репрезентологију;
- (3) отвара могућност унапређивања стилистике инсистирајући на интердисциплинарности истраживања књижевног текста;
- (4) разматра стилематични и стилогени аспект језичких јединица, показујући да стилогену вредност могу имати не само стилематичне него и нестилематичне јединице;
- (5) превазилази оквире тадашњих књижевнонаучних и лингвистичких анализа језика и стила у уметничким текстовима, отварајући пут данашњој интегралној стилистици.

Научно остварење Милије Николића о приповедним формама у Лазаревићевим приповеткама, настало на основу његове истоимене докторске дисертације (одбрањене на Филолошком факултету у Београду), показује да овај научник спада у корифеје интегралностилистичких истраживања посвећених идиолектима српских писаца. Научна монографија *Форме приповедања у уметничкој прози Лазе Лазаревића* (1973) укључује се у корпус научних остварења посвећених Лазаревићевом стваралаштву, употпуњујући сазнања о идиолекту овог књижевника и уједно подстичући будућа испитивања његове уметничке прозе.

ЛИТЕРАТУРА

- Анић 1971:** V. Anić, *Jezik Ante Kovačića*, Zagreb: Školska knjiga.
- Бошковић 2007:** Д. Бошковић, Лаза Лазаревић и крај реалистичког дискурса, у: Душан Иванић (ур.), *Српска реалистичка прича*, Крагујевац: ФИЛУМ, 65–77.
- Бошковић 2012:** Д. Бошковић, Модернитет и генеза епифанија у прози Лазе Лазаревића, Београд: *Књижевна историја*, 44/146, Београд, 41–59.
- Вељковић Станковић 2020:** Драгана Вељковић Станковић, Мимичко-гестовна потпора дијалога у приповеткама Лазе К. Лазаревића, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 49/1, Београд, 241–253.
- Вукићевић/Милосављевић Милић 2014:** Д. Вукићевић, С. Милосављевић Милић, *Опседавања – Лаза Лазаревић и Симо Маџавуљ*, Ниш: Филозофски факултет.
- Вуловић 2010:** Н. Вуловић, *Лексика у приповећкама Лазе К. Лазаревића*, Београд: Институт за српски језик.
- Вурдеља 2019:** М. Вурдеља, Изнуђени зазор од другог: осврт на имаголошке аспекте приповедака Лазе Лазаревића, *Књижевност и језик*, LXVI/3–4, Београд, 311–322.
- Деспих 2000:** Ђ. Деспих, *Странања младој Вершера* Ј. В. Гетеа и *Вершера* Л. Лазаревића у светлу интертекстуалних веза, *Зборник Маџице српске за славистику*, 56–57, 133–145.

- Илић 1964:** В. И. Илић, *Песнички језик Бранка Радичевића*, Нови Сад: Матица српска.
- Јерковић 1972:** Ј. Јерковић, *Језик Јакова Ићајновића*, Нови Сад: Матица српска.
- Јовановић 2009:** Ј. Јовановић, *Језик Лазе К. Лазаревића* (прилог проучавању научног стила у књижевности), у: Јелена Јовановић, *Писци и стил*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 218–236.
- Јовановић Симић/Симић 2015:** Ј. Јовановић Симић, Радоје Симић, *Вербашо-лоџија (основи науке о вербализацији свешта)*, Београд: Јасен.
- Ковачевић 2012:** М. Ковачевић, О граматичко-стилистичком терминосистему туђег говора, *Српски језик*, XVII/1–2, 13–38.
- Ковачевић 2022:** М. Ковачевић, *Српски стилистичари*, Београд: СКЗ.
- Костић 2010:** Д. Костић, Приповетка *Вешар* Лазе Лазаревића (Тумачење), *Зборник радова Филозофског факултета*, XL, 79–106.
- Лаза К. Лазаревић – животи и дело* (2012), Р. Чоловић, Б. Димитријевић (ур.), Београд: Српско лекарско друштво.
- Николић 1973:** М. Nikolić, *Forme pripovedanja u umetničkoj prozi Laze Lazarevića*, Beograd: Naučna knjiga (Doktorska disertacija, Beograd: Filološki fakultet, s. a.).
- Николић 1992:** М. Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, друго издање, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Николић, Пижурица 1982:** М. Николић, С. Пижурица, Функционалност језичких и стилских поступака у уџбеницима, у: Радосав Ничковић (ур.): *Уџбеник као предмет научних истраживања*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 147–160.
- Николић 2020:** М. Николић, Србистичка истраживања типова туђег говора током последње две деценије, *Српски језик*, XXV/1–2, 287–301.
- Николић 2022:** М. Николић, Образовни потенцијал стилистичких истраживања Радоја Симића (роман *Сеобе* Милоша Црњанског), у: Јелена Спасић (ур.), *Књижевности за децу у науци и настави*, Јагодина: Факултет педагошких наука, 33–47.
- Остојић 1976:** Б. Остојић, *Језик Петра I Петровића*, Титоград: ЦАНУ.
- Пековић 2007:** С. Пековић, Индивидуално и колективно у приповеткама Лазе Лазаревића, у: Душан Иванић (ур.), *Српска реалистичка прича*, Крагујевац: ФИЛУМ, 87–92.
- Прањић 1971:** К. Pranjić, *Jezik i stil Matoševe pripovjedačke proze*, Rad JAZU, 361, 29–194.
- Приповедна уметност Лазе К. Лазаревића* (2011), М. Аћимовић Ивков (ур.), Шабац: Библиотека шабачка.
- Радосављевић 2012:** Ј. Радосављевић, Духовни простор у приповедном делу Лазе Лазаревића, *Philologia Mediana*, 4, 125–140.
- Раичевић 2007:** Г. Раичевић, *Лаза Лазаревић јунак наших дана*, Нови Сад: Академска књига.
- Самарџија 2009:** С. Самарџија, Фолклорна грађа у приповеци *Вешар* Лазе Лазаревића, у: Мирјана Детелић (ур.), *Моћ књижевности*, Београд: Балканолошки институт, 23–38.
- Смаиловић 1979:** I. Smailović, *Jezik Hasana Kikića*, Banjaluka: Glas.

- Станојчић 1967:** Ž. Stanojčić, *Jezik i stil Iva Andrića (funkcije sinonimskih odnosa)*, Beograd: Filološki fakultet.
- Станојчић 1973:** Ж. Станојчић, *Синтакса језика Лазе К. Лазаревића I*, Синтагматски односи, Београд: Институт за српскохрватски језик.
- Станојчић 1980:** Ж. Станојчић, *Синтакса језика Лазе К. Лазаревића II*, Реченички односи, Београд: Институт за српскохрватски језик.
- Стефановић 1974:** Д. Стефановић, *Песнички језик и стил Владислава Петковића Диса*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Ђорас 1968:** М. Ђорас, *Jezik i stil Mihaila Lalića*, Priština: Zajednica naučnih ustanova KM.
- Шљукић 2016:** М. Шљукић, Феноменолошки приступ приповетки Лазе Лазаревића *Први џуџ с оцем на јуџење*, *Philology of Culture*, 4/2, 145–158.

Milka V. Nikolić

MILIJKA NIKOLIC'S SCIENTIFIC CONTRIBUTION TO THE
RESEARCH OF SERBIAN WRITERS' IDIOLECTS
(ARTISTIC PROSE OF LAZA LAZAREVIC)

Summary

One of the scientific works of Milija Nikolic that deserves the attention of contemporary Serbian scholars, and was published five decades ago, is the scientific monograph *Forms of Narration in Artistic Prose by Laza Lazarevic* (1973). In the sixties and seventies of the 20th century, several monographs dedicated to the language and style of South Slavic writers were published: Vojislav I. Ilic, *Poetic language of Branko Radičević* (1964); Zivojin Stanojčić, *Language and style of Ivo Andrić* (1967); Milorad Corac, *Language and style of Mihailo Lalić* (1968); Krunoslav Pranjić, *Language and style of Matos's narrative prose* (1971); Vladimir Anić, *The Language of Ante Kovacic* (1971); Jovan Jerković, *The Language of Jakov Ignjatović* (1972); Dragutin Stefanović, *Poetic language and style of Vladislav Petković Dis* (1974); Branislav Ostojić, *The Language of Peter I Petrović* (1977). Observed in the context of the mentioned monographs on the language and style of South Slavic writers, Milija Nikolic's research dedicated to the forms of storytelling in Laza Lazarevic's prose was ahead of its time: (1) it combines linguistic and literary stylistics; (2) includes verbatology and representationology; (3) opens up the possibility of improving stylistics by insisting on interdisciplinarity in the study of the literary text; (4) discusses the form and effect of linguistic units, showing that marked and neutral linguistic units can have stylistic value; (5) goes beyond the scope of the then research into the language and style of South Slavic writers, paving the way for today's integral stylistics.

Keywords: Milija Nikolic, language and style, idiolect, integral stylistics, forms of storytelling, artistic prose, Laza Lazarevic.